

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. וניחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרוייהו ואמר חד מדעתאי וחד בעל כורחי ולא ידיע הי מדעתו והי לא מדעתו.....1
- ב. נאמן דיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי במה דברים אמורים שבעלי דינים עומדים לפניו אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו אינו נאמן ... דקריע זכותיהו וניהדר ונידייניהו בשודא דדייני.....3
- ג. שלשה נאמנין על הבכור אלו הן חיה אביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם 5
- ד. נאמן אדם לומר זה בני בכור.....6
- ה. וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן.....10
- ו. שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת ... מאיש פלוני וכהן ... חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה.....12
- ז. כל האסורין לבא בקהל ... ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן בספיקן אסור ואלו הן הספיקות שתוקי אסופי וכותי.....15
- ח. גיורת פחותה מבית שלש שנים ויום אחד.....17
- ט. איזהו ממזר ... כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו.....18
- י. בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי ונתין חלל וממזר שבאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל [פסלוה].....19

דף עד.

**א. וניחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרוייהו ואמר
חד מדעתאי וחד בעל כורחי ולא ידיע הי מדעתו והי לא
מדעתו**

כבר התבאר לעיל דף עג: שנים שחלוקין על המקח¹ וטוענים שלהם נמכר, זה אומר אני קניתי וזה אומר אני קניתי, נאמן המוכר לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי.

¹ שו"ע חו"מ רכב א

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

אימתי בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו, שאז הוא נאמן במינו שיכול ליתנו לאיזה צד שירצה כיון שהוא בידו², אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו אינו אלא כעד אחד בלבד, ודינו בעדות זו כדין כל אדם³ שהרי אינו נוגע⁴ בעדותו⁵.

במה דברים אמורים כשלקח מעות משניהם, אולם אם קיבל מעות רק מאחד, י"א⁶ שנאמן לומר שנתרצה למכור למי שלא שילם, גם אם אין מקחו

² האחרונים האריכו בביאור השיטות, הסמ"ע כתב בשם הר"ח והרא"ש שבזמן שהמקח בידו נאמן מכח מינו דאי בעי היה מוסרו למי שאומר עליו שמכר לו, ואינו נאמן אלא כשלקח מעות משניהם או מאחד והוא שמעיד עליו שמכר לו, אבל אינו נאמן לומר שנתרצה לזה שלא נתן מעות, דהוי מינו במקום עדים, אבל הרי"ף ורש"י ס"ל שאפילו אומר שנתרצה לזה שלא נתן המעות, וזה שנתן המעות בע"כ נתן לו נאמן, והטעם דכשמקחו בידו מידק דייק שלא לחזור מזה שנתרצה לו ונתן מעות, כדי שלא יעמוד במי שפרע, וכתב הסמ"ע שכן דעת הרמב"ם. אולם והש"ך נקט שדוקא כשיש עדים או שנתברר עפ"י הלוקחים מי הוא שנתן המעות, אמרינן דמסתמא נתרצה לזה שנתן המעות, אבל כשלא נתברר אלא עפ"י המוכר, נאמן גם לומר שנתרצה לזה שלא נתן המעות כשמקחו בידו, במינו דלא היה מודה שקיבל המעות מהשני. ועיין פתחי חושן חלק ח פרק יג סעיף מה.

³ הקצה"ח סק"ד כתב שאפילו כשמעיד שמכר למי שלא נתן לו מעות, שסובר הר"ח שאינו נאמן כשמקחו בידו, משום דהוי נגד חוקה, מ"מ כעד אחד מהני, דכשם ששני עדים נאמנים אפילו נגד חוקות טובא, ה"נ עד אחד נאמן לחייב שבועה או לפטור משבועה, ועי' קצה"ח סק"ב בשיטת הרמב"ם, ועי' נה"מ סק"ג.

⁴ כתב הש"ך סק"ב בשם הג"א דהאידינא שתיקנו שבועת היסט לא חשיב כעד אחד, כיון שיכול הלוקח השני להשביעו היסט בטענה שקנה ממנו, ועד שצריך שבועה לא חשיב עד, וצריך לפרש דאיירי הכא שפטרותו משבועה, ובקצה"ח סק"ג כתב שדוחק לפרש דפטרותו משבועה, והא דלא חשיב נוגע משום דכיון שהחפץ ביד השני הרי אין המוכר יכול להוציאו מידו, ולכל היותר ישלם דמיו, והרי מחזיר הדמים, ונמצא שאינו נוגע בעדות.

⁵ הרמב"ם והמחבר שכתבו שנאמן כעד אחד ואינו נוגע בעדותו, ואיירי בדנקט זוזי מתרווייהו, שאם קיבל רק מאחד או שלא קיבל משניהם, וטענת הלוקחים הוא שקנו במשיכה, הרי נוגע הוא לומר שנתרצה לזה שנתן מעותיו, כדי שלא יצטרך עוד להוציא מהשני, ואף שלא קיבל משניהם, לפעמים האחד נוח לו יותר להוציא ממנו המעות, אבל הרמ"א כתב לא שנה נקט זוזי מחד, לא שנה נקט זוזי משנים ואמר שאחד מהם נתן לו בעל כרחו, ותמה הסמ"ע על הרמ"א, שלכאורה קאי אסיפא שאין מקחו בידו שנאמן כעד אחד, וזה אינו, שלדעת הרי"ף נאמן בתרי, כמו שיבאר להלן, ולדעת הר"ח אפילו מקחו בידו אינו נאמן לומר שהוא של זה שלא נתן מעות, ועי' בט"ז מ"ש בביאור שיטת הרמב"ם ודחה דברי הסמ"ע. והש"ך ביאר בדברי הרמ"א שלא כתב כן אלא לענין נאמנות המוכר, ולאפוקי מפירש"י והרי"ף דבנקט זוזי מחד נאמן אפילו אין מקחו בידו, קמ"ל דאין חילוק, אבל מ"מ יש חילוק בין נקט זוזי מחד כשידוע בעדים או עפ"י הלוקחים ממי לקח, דאמרינן ממי שנמל מעות לזה נתרצה. ועיין בנה"מ סק"א מה שתמה על הש"ך, וע"כ פירש הנה"מ דהרמ"א פסק בהרמב"ן דאפילו אומר שנתרצה למי שלא נתן לו מעות נאמן, המבואר להלן. עוד כתב הנה"מ דהא דבנקט זוזי מחד נאמן לומר שנתרצה להאחר, היינו דוקא כשהמוכר אמר מעיקרא כשנתן המעות לא נתרצה לו אלא נתן בעל כרחו, אבל כשהמוכר מודה שבתחלה נתרצה לו וכבר עשה משיכה או שמוען שקודם שעשה משיכה חזר בו ורוצה לקבל מי שפרע, אין המוכר נאמן עד שיברר בעדים שחזר בו קודם שעשה משיכה, עיין שם.

⁶ דעת הרי"ף שאם קיבל מעות מאחד נאמן לומר שנתרצה לשני, כתב הסמ"ע שהטעם הוא כיון שאומר דבר שאינו מסתבר שיתרצה דוקא למי שלא נתן מעות, אמרינן ודאי הדבר ברור אצלו בלא ספק, ואינו חשוד שישקר במזיד, משא"כ בדנקט זוזי מתרווייהו מחד מדעתו ומחד בע"כ, אינו נאמן משום דאפשר שאומר בדדמי. ובנה"מ פירש בהרמב"ן דאפילו אומר שנתרצה למי שלא נתן לו מעות נאמן, ולא מיבעיא כשלא עשו קנין רק מעות, כיון שיכול מן הדין לחזור בו, ודאי דהוי בע"ד על החפץ ויכול לומר מכרתי לזה, וקנה מדין

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

בירו. ולמי ששילם רק אם מקחו בירו. וי"א⁷ שנאמן רק שנתרצה למי ששילם והוא שמקחו בירו, אך אם אין מקחו בירו, או לומר שמכר לאחר שלא שילם, אפילו מקחו בירו, אינו נאמן אם יש עדים מי שילם או שנתברר עפ"י הלוקחים מי הוא שנתן המעות⁸.

ואם המוכר עצמו אינו יודע עתה למי מכר⁹, בין שהמקח בירו ובין ששניהם תופסים בו, נשבע כל אחד שבועת תקנת חכמים, ונוטל חצי המקח וחצי הדמים.

ב. נאמן דיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי במה דברים אמורים שבעלי דינים עומדים לפניו אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו אינו נאמן ... דקריע זכותיהו וניהדר ונידייניהו בשודא דדייני

כל זמן¹⁰ שהבעלי דינים עומדין לפני הדיין, נאמן לומר לזה חייבתי ולזה זכיתי, שכל זמן שהן עומדים לפניו מוטל עליו לזכור טענותיו וזכויותיו של כל אחד ואחד,

אבל אם נסתלקו מלפניו כבר אינו מוטל עליו לזכור, ואינו נאמן לומר לזה חייבתי ולזה זכיתי אם אין בירו פסק דין¹¹. אלא יתפשרו ביניהם או מחלקין

אודיתא, ואפילו עשה קנין וטוען המוכר לא נתרציתי למכור לך וקנין שלך לאו כלום, וחבירו עדיין לא עשה שום קנין, ג"כ מסתבר טעמיה דהרמב"ן דכיון שטוען לא מכרתי לך נאמן בשבועת היסת, דלגבי נפשיה שיש לו חזקת מרא קמא ודאי שלא שייך חזקה שנתרצה למי שנתן מעות, וממילא יכול למכור החפץ לאחר, ואם אמר להשני שימשוך ויקנה ודאי קנה, ולא נחלקו הפוסקים אלא כשכבר עשו שניהם קנין ויש עדים שאמר לאחר משוך וקני, ואין ידוע למי אמר כן, שבבב"ג ודאי יצא החפץ מרשותו, ואינו אלא כמעיד של מי הוא, בזה ס"ל להר"ח דלא מהימן נגד חזקה שבדאי נתרצה למי שנתן המעות.

⁷ הסמ"ע בשם הר"ח והרא"ש שבזמן שהמקח בירו נאמן מכח מינו דאי בעי היה מוסרו למי שאומר עליו שמכר לו, ואינו נאמן אלא כשלקח מעות משניהם או מאחד והוא שמעיד עליו שמכר לו, אבל אינו נאמן לומר שנתרצה לזה שלא נתן מעות, דהוי מינו במקום עדים

⁸ הש"ך נקט להלכה בדעה זו דעת הר"ח והרא"ש ואינו נאמן לומר שמכר לזה שלא נתן המעות, אפילו מקחו בירו, מיהו היינו דוקא כשיש עדים או שנתברר עפ"י הלוקחים מי הוא שנתן המעות, אמרינן דמסתמא נתרצה לזה שנתן המעות, אבל כשלא נתברר אלא עפ"י המוכר, נאמן כשמקחו בירו במינו דלא היה מודה שקיבל המעות מהשני, והקצה"ח סק"א תמה דא"כ גם כשנודע מפי הלוקח יהא נאמן הלוקח במינו שלא היה מודה, ומ"ש הר"ן והמ"מ בשיטת רש"י שמוכר נאמן רק כשהלוקחין בפניו, כתב הקצה"ח שמרש"י מוכח דהיכא דנקיט זוזי מאחד, נאמן אפילו משהלכו להם, עיין שם.

⁹ שו"ע ונו"כ שם

¹⁰ שו"ע ונו"כ חו"מ כג

¹¹ דאילו יש בירו פסק דין הרי מפורש בו הדין וא"צ לנאמנותו, וכן פירש הב"ח [סעיף א' ד"ה כל זמן]. וכתב עוד דאפשר לפרש דהיכא דכתוב בפסק דין בסתם קרקע פלוני היא שלך והפסק ביד אחד מהן, והאחר טוען

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרה היומי

מסכת קידושין

אותו ביניהם, ואם האחד מוחזק אומרים לשני המוציא מחבירו עליו הראיה¹².

במה דברים אמורים¹³ ב – "שודא דדיינא"¹⁴ כלומר דבר שאינו תלוי בטענות¹⁵, אלא בראות הדיין¹⁶, כגון שיראה לו שדעת הנותן היתה קרובה לזה יותר מזה וכדומה. וי"א¹⁷ שהוא הדין נמי כשקיבלוהו עליהם לדון אותם כפי אומד דעתו¹⁸. אבל דין התלוי בטענות לא שייך ביה נאמנות, אפילו

אני הוא שזכיתי בדין וממני נפל, ואתה מצאתו או לקחתו מידי וכיוצא בזה, נאמן הדיין לומר זה שהפסק בידו זיכיתי, וא"צ אפילו היסת אבל אם אין פסק דין בידו, או שאומר לזה שהפסק"ד אינו בידו זיכיתי, אינו נאמן, דאינו נאמן אלא כשמסייע לאותו שהפסק דין בידו לפוטרו משבועה, עכ"ד. וצ"ל דמיירי שאין אחד מהם מוחזק, דאילו מי שהפסק"ד בידו מוחזק, אפילו אין פס"ד בידו נאמן הדיין לפוטרו משבועה, דלא גרע מעד דעלמא, ואילו שכנגדו מוחזק, אין הדיין נאמן אף שפס"ד בידו, כיון שאין מוכח מפס"ד גופיה וזה טוען ממני נפל, ודמי נמי לדלקמן סימן מ"ט [סעיף ז'] לשני יוסף בן שמעון שאין אחד יכול להוציא שטר על חבירו, ע"ש. אלא מיירי דומיא דנכסי לטוביה שלא היה שום אחד מוחזק. ועדיין דברי הב"ח צ"ע לדינא, דכיון שאין מוכח מפס"ד גופא, אמאי יהא נאמן טפי מעד דעלמא להפסיד לזה שכנגדו כיון שהוא בחזקת שניהן, ודו"ק. ש"ך שם ב

¹² סמ"ע שם ב

¹³ שאלו אחר שנידונו בשודא המה מחולקים, כל אחד אומר לי זיכה, ואינם רוצים לדון מחדש לפני דין זה או לפני אחר שמא ישתנה דעתו כיון דלא זיכה לזה ע"פ הדין לפי טענתו, בהא קאמר דתלוי בנאמנות הדיין כל זמן שעומדין לפניו, דאז רמיא אנפשיה לאדכורי למי חייב ולמי זיכה, משא"כ כשנסתלקו מלפניו. סמ"ע שם ¹⁴ בהא חיישינן אם נסתלקו מלפניו שמא נשתנה דעת הדיין ממה שהיה כבר, ואפילו אם יאמר ברי לי שלא נשתנה דעתי וגם כבר אמרתי כן אינו נאמן, דשמא משום שנשתנה דעתו אומר כן וגו' בעדות הוא שמעיד על עצמו דהכי הוה שודא מתחלה ואינו נאמן

¹⁵ לבוש וכן בסמ"ע שם ב כתב פירוש יש דינים שאין הדיין יכול לברר הדין מתוך הטענות, ודינם הוא שהדבר תולה בראות הדיין ליתנו למי שיראה לדיין שהיתה דעת הנותן קרובה אליו. ויש מפרשין שהדיין הרשות בידו ליתנו לאחד משניהן למי שירצה בלי טעם, וכמ"ש [הטור] לקמן סוף סימן קל"ח ובסימן רנ"ג [סעיף מ"ו], ע"ש. ¹⁶ והתו' פ"י שודא לשון השלכה דכל מה שירצה הדיין לעשות יעשה דהפקר ב"ד הפקר וכו'. ביאור הגר"א שם ג

¹⁷ כן כתב הב"ח [שם] וז"ל, כתב בשלטי גבורים פרק עשרה יוחסין [ל"א ע"א מדפי הרי"ף אות ד'], דלאו דוקא שודא דדייני, אלא הוא הדין נמי כשקיבלוהו עליהם לדון אותם כפי אומד דעתו, אינו יכול לחזור ולדון אותם פעם שניה, שמא יהפוך לבבו באומד דעתו והרי כבר זכה הוזכה בדינא, וכך מבואר מתשובת הריב"ש בס' ש' ובס' ת"ד דלאו דוקא בשודא דדייני אלא ה"ה בשאר דינים דכוותיה, עכ"ל הב"ח. ועיין ש"ך ג שכתב שמהריב"ש ליכא ראייה אך בשלטי גבורים שם משמע כמ"ש הב"ח משמו. ונראה משום דס"ל כפי שיטת רש"י [קדושין ע"ד ע"א ד"ה בשודא] וסיעתו דלקמן סימן ר"מ, דשודא דדייני היינו למי שסברת הדיין נוטה יותר, אבל מדברי התוספות [שם ד"ה שודא] והמרדכי פרק עשרה יוחסין [סי' תקל"ט], והתוספות [ב"ב ל"ה ע"א ד"ה שודא] והרא"ש פרק חזקת הבתים [סימן כ"ג], והתוספות [כתובות פ"ה ע"ב ד"ה שודא] והריטב"א [שם ד"ה שודא] והר"ן פרק [הכותב] [מי שהיה נשוי, כתובות נ"ג ע"ב מדפי הרי"ף], מבואר דשודא דדייני דוקא, שהקשו על פירש"י שפירש שודא דדייני שסברת הדיין נוטה, אי כפירושו אמאי לא ליהדר ולדייניה דמסתמא לא יהפוך סברתו ראשונה, ע"ש. וא"כ הדין שכתב הב"ח בפשיטות דה"ה בשאר דינים א"י לחזור ולדון, הרי רבו החולקים עליו, וא"כ צ"ע לדינא.

¹⁸ שאינו יכול לחזור ולדון אותם פעם שניה, שמא יהפוך לבבו באומד דעתו והרי כבר זכה הוזכה בדינא.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרה היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

בעודן לפניו¹⁹, שלפי הטענות שטענו²⁰, יזכה הזוכה, ובלבד שלא יסתור בטענות הראשונות, שלא יהיו מחולקים איך היו הטענות²¹.

וכל זה דוקא בדין אחד, כגון מומחה או יחיד וקבלוהו עליהם, אבל שנים נאמנים מדין עדים לעולם, שאין סברא לומר שנשתנה דעת שניהם, וגם אינם חשובים נוגעים בדבר. ואפילו אם יש שתי עדים²² שמכחישים אותם, הם נאמנים יותר²³ מהעדים²⁴.

והוא הדין בפשרה²⁵, כגון שקבלו עליהם פשרן לזמן, כל מה שאומר תוך הזמן יהא נאמן, והוא שלא כתב הפשרה ונתן להם, אבל אם כבר כתב ונתן להם הפשרה אין לו רשות להוסיף או לגרוע אפילו תוך הזמן, אעפ"י שאומר שכך היתה כוונתו מתחלה אינו נאמן.

ג. שלשה נאמנים על הבכור אלו הן חיה אביו ואמו חיה לאִתֵּר אמו בל שבעה אביו לעולם

אמרו חז"ל שלשה²⁶ נאמנים לומר שהוא בכור, חיה, אמו, ואביו, וכבר התבאר לעיל דף עג: שחיה כלומר מילדת נאמנת מיד אחר שנולד לומר זה יצא ראשונה, ומשיצא מתחת ידה שוב אינה נאמנת²⁷. וכן אם יצאה וחזרה

¹⁹ ש"ך שם ד

²⁰ שהדיין מציע לפניו טענותיהן ושעל פיהם יזכה לזה וחייב לזה, או טוענין מחדש לפניו ע"פ טענותיהן הראשונות, ולא כל כמיניה לסלק נפשם מדין זה, אלא אפילו בעודן לפניו אין סומכין על נאמנותו שהדיין, אלא צריך לברר דבריו ולומר להן הרי אתה טענת כך וכך ואתה כך, והרי לפי טענותיכם אתה זכאי ואתה חייב. סמ"ע שם ג

²¹ דאם היו מחולקין אי אפשר לומר שהדיין יציע לפניו טענותיהן, ועמ"ש בפרישה עוד מזה. סמ"ע שם

²² נראה דה"ה טפי משנים דתרי כק' עדים דמי. סמ"ע שם ח

²³ נראה דעת הרא"ש דכל שהם בעלי מעשה כמו דיינים או פרנסים הוה הדין כן, משא"כ בשנים שמיוחדין לשמיעת איזה דבר או לראותו, אז אין נאמנין טפי מאחרים ששמעו או ראו ומעידין להיפך, וצ"ע בזה. ט"ז שם

²⁴ דהם רמו אנפשיהו ומדברו טפי מן העדים ששמעו מפייהם, ואין זה כשתי כיתי עדים המכחישינן זו את זו, דהתם שתי הכתות שמעו הענין ואת אומרת כך שמענו או ראינו וזאת אומרת כך שמענו או ראינו, אבל כאן שהדינים שמעו דברי בעלי הדינים ודקדקו בדבריהם לידע להיכן הדין נוטה, יותר הם זכורים ויודעים אמתת הפסק דין מן העדים, שבשמיעה אחת שמעו והלכו להם ותלינן בהו טעות. שאפשר לומר שמעו בשמיעתן, לכך נאמנים הדינים עצמן יותר מהן. ונראה דמה"ט דוקא שני הדינים נאמנים טפי משני עדים, אבל בעד אחד ודיין אינם נאמנים יותר משני עדים דעלמא. ואף שכתב מור"ם בד"מ שלו [סעיף ב'] דנאמנים היינו לומר דנאמנים נגד בעל דין אף בשודא לאחר שנסתלקו, אבל לא טפי מעדים קאמר. סמ"ע שם ז

²⁵ רמ"א שם.

²⁶ שו"ע ונו"כ חו"מ רעז יב

²⁷ לבוש שם

הלכות הדרה היומי

מסכת קידושין

אינה נאמנת²⁸. ולאו מדין תורה אלא דהימנוה רבנן לפי שעל הרוב אי אפשר בענין אחר²⁹.

אמו נאמנת עליו כל שבעה עד היום השמיני³⁰, שעדיין אין אביו מכיר בו שלא יצא מתחת ידי אמו ליכנס לברית³¹.

מכאן ואילך³² שהוטל על אביו להכניסו בברית, ומאז והלאה הוא נאמן עליו לעולם, ולא אמו, כמו שיתבאר.

ד. נאמן אדם לומר זה בני בכור

כבר התבאר במסכת יבמות דף מז. שהאב נאמן³³ על בנו³⁴ להחשיבו בכור מיום לידתו³⁵, לעולם שנאמר (דברים כא פסוק יז) **כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן**

²⁸ פתחי תשובה שם ה

²⁹ לבוש אבהע"ז ד לה

³⁰ במ"ז אבהע"ז ד כ משמע שנאמנות האם מדרבנן וכנאמנות החיה ונאמנת עד ז ימים מכיון שאחר כך יש מי שיכירו כלומר האב ומאז מעמידים על דין תורה אך קודם המילה שהאב אינו מכירו כל כך כיון שאי אפשר בענין אחר האם נאמנת שהרי כבר יצא מיד החיה.

³¹ לבוש וסמ"ע שם כג

³² ודאי אם הוא אומר שהוא מכיר בטוב לא הפסיד חברתו שהרי אמרה תורה סתם יכיר ולא דוקא אחר ז' ימים אלא שאין דרכו להכיר קודם הברית. מ"ז אבהע"ז ד ס"ק ב

³³ שו"ע ונו"ב חו"מ רעז יב אנציקלופדיה תלמודית כרך כד, ערך יכיר

³⁴ בטעם הדבר שהאב נאמן להכיר את הבכור אף על פי שהוא קרוב לבנו ויחיד – ועד אחד או קרוב אינו נאמן להעיד בדיני ממונות – כתבו ראשונים שהרי זה לפי שאין אדם אחר יכול להכירו אלא האב. כמבואר בשו"ת הרא"ש כלל נב סי' ב, וכע"ז בתוס' הרא"ש קידושין עד א: שרגיל האב להכיר בבניו יותר מאח. ובטעם שהאב נאמן במי שמוחזק בבנו לומר עליו שאינו בנו, לסוברים כן, כתב בני"ב ב"ב קלד ב, וכמו שהבינו בדבריו בדברי משפט סי' רעז ובאו"ש נחלות פ"ב הי"ד שאף על פי שהוא מעיד נגד חזקה, סברא היא שנאמן, שאין אדם אומר על בנו שאינו בנו, וחזקה גדולה היא, ולכן בדין הוא שיהא נאמן על כך. ועיין בית מאיר אהע"ז סי' ד סוף סכ"ו, וגליוני הש"ס קידושין עד א. בטעם שנאמן לומר על מי שמוחזק בבנו, שילדתו אשתו מאחר וממזר הוא, לסוברים כן, שהרי זה לפי שירדה תורה לסוף דעתו של אדם, שאין אדם פוסל את זרעו, ואם לא שהוא יודע בודאי שהוא פסול, לא היה אומר עליו כן.

³⁵ בלחם משנה הוכיח בפ"ב מנחלות [הי"ד] מלשון רש"י דקידושין דף ע"ד [ע"א ד"ה כל שבעה] דתוך ז' אין אביו נאמן אלא אמו שעדיין לא מסרה לאביו לברית ע"ש. אמנם הט"ז באבהע"ז סי' ד' סק"כ הוכיח מרש"י הנ"ל להיפך, מדכתב רש"י מכאן ואילך מוטל על אביו להכירו משמע דאפשר לו להכיר אפילו תוך ז' אלא שאין מוטל עליו, וע"ש שהעלה דאם אביו או אמו מכחישים לפיכך אינו נאמן גם כאן, ודלא כהפרישה שם. ומשמע שם מלשון הט"ז דאם האב מכחיש לאמו אף בתוך ז' ג"כ האב נאמן להכחישם דהתורה נתנה נאמנות להאב שיכיר את בנו בכורו ע"ש והוא נכון לדינא.

והטעם דנתנה תורה לאב יותר מלאם, נלע"ד כיון דאין הבכור נוטל פי שנים רק בנכסי אב ולא בנכסי אם דנתמעט מלו משפט הבכורה לו ולא לה כמבואר בריש סי' שאחרי זה, לכן גם לענין ההכרה נתנה התורה נאמנות להאב בנכסים שלו שהוא יכירו לבכור ולא האשה כיון דבנכסים שלה אינו נוטל פי שנים רק בנכסים

הלכות הדרה היומי

מסכת יידושי

השנואה יכיר יכירנו לאחרים, מכאן שהתורה האמינתו עליו, ואפילו אמר האב על מי שלא הוחזק בנו³⁶ כלל – בני הוא ובכורי הוא, נאמן³⁷.

וכן על המוחזק לנו ע"י נשים או פסולי עדות שהוא בכור, נאמן האב לומר שאינו בכור. ואפילו העידו עדים שנולד מאשתו בראשונה וע"י זה הוחזק בבכורה, נאמן לומר שהשני הוא בכור והראשון הוא ממזר, שהתורה האמינתו אפילו לעשותו ממזר כדלהלן, אולם אם הוחזק לנו על ידי עדים, שהוא בכור אינו נאמן³⁸.

אם אמר פעם אחת על אחד שהוא בכור, לא יוכל לומר אחר כך על אחר שהוא בכור. י"א³⁹ שדין האב כדין עדים ולפיכך אינו יכול לחזור בו, כמו שעדים אינם יכולים לחזור בהם⁴⁰. ולנכרי אין נאמנות של יכיר, כיון שנכרי פסול לעדות⁴¹, וכן רשע אין לו נאמנות

של אביו ולגבי נכסיו של בעלה היא כאשה אחרת דלא מהני עדותה, רק בתוך ז' האמינוהו כמו שנתנו נאמנות לחיה לאלתר מפני התקנה דעפ"י הרוב אי אפשר בלאו הכי וכמו שכתב הר"ן שם.

³⁶ דקדקו המור [סעיף ט"ז] והמחבר וכתבו, על מי שלא הוחזק בבנו בו, ולא כתבו על מי שהוחזק לנו שאינו בנו, דס"ל דכה"ג אינו נאמן, דחזקה זו ממ"נ ע"י מי באה, אם ע"י אביו שהיה רגיל לומר אינו בנו, תו אינו נאמן לומר שהוא בנו, ואם ע"י עדים שמעידים שנולד מאשה אחרת או מאשתו מאיש אחר, ודאי אינו נאמן להכחיש העדים. ומה שכתבו המור והמחבר אחר זה דכשאמר על המוחזק לנו בבכור שאינו בכור דנאמן, שם אתי שפיר. סמ"ע שם בד

³⁷ זה הוא דעת הרמב"ם (פ"ב מנחלות הי"ד) דנאמן לומר האב זה בני ובכורי. אבל לדעת הרשב"ם (ב"ב קלד, ב ד"ה ליורשו) ותוס' (שם ד"ה ליורשו) דאין האב נאמן בהכרה אלא כשהוחזק בבנו לומר בכור הוא, אבל אם אינו מוחזק בבנו אינו נאמן בתורת יכיר אלא מכח מינו דאי בעי יהיב ליה כוליה נכסיה, עיין בדבריהם פרק יש נוהלין. ודעת הרא"ש (שם פ"ח סי' ל"ט) נראה כדעת הרמב"ם דנאמן לומר זה בני ובכורי בתורת הכרה אפילו בלא מינו. קצוה"ח שם ב

³⁸ ועיין סמ"ע שם דמייירי שאין עדים מעידים שהוא בנו הבכור, אלא מעידין שנולד מאשתו בראשונה ועי"ז הוחזק בבכור, והאב אומר על השני שנולד אחריו שהוא בכור, וראשון מיפסל ממילא, דמדהשני בכור ש"מ דהראשון הוא ממזר והתורה האמינתו ע"ז, והיינו דוקא ע"י עדים.

³⁹ גדרה של נאמנות זו עיין תורת חיים למהרש"ש ח"ג סי' נב. שהתורה האמינתו כמאה עדים, ומתורת עדות הוא, ואותה שאמרו שהאב שאמר זה בני בכורי וכיוצא, אינו יכול לחזור בו, הרי זה כמו שעדים אינם יכולים לחזור בהם. ומשמע זה הוא שאין לנכרי נאמנות של יכיר, כיון שנכרי פסול לעדות, וכן יש סוברים שרשע אין לו נאמנות של יכיר, בדרך שהוא פסול לעדות, וכן אם האב נוגע בדבר אינו נאמן, לסוברים כן, כמו שעדים אינם נאמנים כשיש להם נגיעה, ואף על פי שהאמינתו תורה לאב והוא קרוב, חדוש* הוא ואין לך בו אלא חידוש, שלא הכשירה התורה בעדות של יכיר אלא קרוב ולא נוגע. ולא עוד אלא שאפילו אם לא היה האב פסול לעדות של יכיר אלא בזמן לידת הבן, שוב אינו נאמן לעולם, כדין עדים שאינם נאמנים אם תחילתם היו בפסול וסופם בכשרות, וכן אם אין האב נאמן על חלק מדיבורו, אינו נאמן על כולו, כמו שמצינו בעדות, שאם בטלה מקצתה בטלה כולה.

⁴⁰ עי' לבוש הו"מ רעז יב

⁴¹ חכם צבי סי' מד, בית מאיר גיטין ע"א א, צ"פ אסו"ב פט"ו הי"ב. ולכן גר אינו נאמן על בניו שאף על פי שעבשו ישראל גמור הוא, מכל מקום מעיד הוא על מה שהיה בגיותו, וצריך שתהא הראייה בכשרות כמו בעדים. עיין רי"ד בסוגיין שו"ת רע"א ח"א סי' קכח ד"ה וביותר; שו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' יג ד"ה והקשו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרה היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

של יכיר⁴², כדרך שהוא פסול לעדות, וכן אם האב נוגע בדבר אינו נאמן⁴³, כמו שעדים אינם נאמנים כשיש להם נגיעה⁴⁴, וי"א⁴⁵ שרשע נאמן כדרך שהאמינה התורה לאב על בניו אף על פי שהוא קרובם, וקרוב פסול לעדות.

וכן אם אין האב נאמן על חלק מדיבורו, אינו נאמן על כולו, כמו שמצינו בעדות, שאם בטלה מקצתה בטלה כולה.

וי"א⁴⁶ שאינו מדין עדים אלא זו נאמנות של בעלים, שזו זכות שנתנה התורה לאב בבנו, ומטעם זה אפילו אין האב יודע בעצמו, אלא שסומך על אחר ומאמין לו, נאמן⁴⁷ וכן מטעם זה אמרו במי שנשתתק ורמז בהרכנת ראשו שזה בנו בכורו, שהרי זה נוטל פי שנים, אף על פי שאין אילם כשר לעדות. וכן מטעם זה אינו צריך להכיר את הבן בבית דין דוקא, כיון שאינו מדיני עדות⁴⁸, וכשבאו עדים והעידו שהאב אמר על בנו חוץ לבית דין שהוא בכור, וכיוצא, מקבלים את העדות, ואין זה כמו עדות שעד מפי עד אינו נאמן בה.

האומר יש לי בנים סתם ואינו מברר מי הם, יש שכתבו⁴⁹ שנאמן, ויש שכתבו⁵⁰ שאינו נאמן, שלא מצינו שהאמינתו תורה לאב אלא כשאומר על אדם מסויים זה בני הוא, ולא כשאומר יש לי בנים, שלא הכיר בכך לשום אדם מסויים.

⁴² עיין תוס' רע"א יבמות פ"ב אות כו. שהסתפק עי' פסקי רי"ד יבמות מז א. ועי' רש"ש ב"ב שם. ועי' שו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' יג ד"ה הנה פשוט, שם' שאם הוחזק האב כפרן, אינו נאמן, כגון שבתחילה אמר שאינו בנו לפי שלא בא עליה, והוכחש ע"י עדים, וחזר ואמר שמצד אחר אינו בנו, ועי' שו"ת אג"מ אהע"ז ח"ד סי' כג ד"ה והנה במ"מ.

⁴³ תשובות הרי"ד סי' צב, שלכן אם אמר אינו בני, ונראים הדברים שרוצה להצטרף אתו לעדות, או שרוצה לפטרו ממינתה על הכאה שהכה אותו או על קללה שקילל אותו, אינו נאמן, ועיין שו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' עו, ד"ה ובר, שו"ת ר' שלמה איגר אהע"ז סי' ט עמ' ל ד"ה ומתוך; שו"ת בנין עולם אהע"ז סי' ו אות יא.

⁴⁴ ואף על פי שהאמינתו תורה לאב והוא קרוב, חדוש הוא ואין לך בו אלא חידוש, שלא הכשירה התורה בעדות של יכיר אלא קרוב ולא נוגע. ולא עוד אלא שאפילו אם לא היה האב פסול לעדות של יכיר אלא בזמן לידת הבן, שוב אינו נאמן לעולם, כדין עדים שאינם נאמנים אם תחילתם היו בפסול וסופם בכשרות.

⁴⁵ תוס' רע"א שם, בד' נ"י וכ"כ בבית מאיר אהע"ז סי' ו סי"ג ד"ה תו ואור גדול סוס"י ב (דף לא ב), ועי"ש באו"ג שכ"מ בגמ' קידושין סח א: שנואה בנשואיה, ונאמן בתורת יכיר אף על פי שהוא רשע.

⁴⁶ חוט המשולש ח"א סי' ג; דברי חיים נחלות סי' ד בהגהת בן המחבר

⁴⁷ עי' אב"מ וש"ש שם

⁴⁸ אולם עיין חת"ס שם שלהגדת יכיר אף אם היא מדין עדות הוכשר כל מקום

⁴⁹ אור גדול סי' ב ד"ה והנה באומר, וכ"מ ביש"ש קידושין פ"ג סוס"י יד פסקי הלכות יד דוד פ"ב אות ע בהגהה א (עמ' 42) ופ"מ אות עט בהגהה ו (עמ' 436); ח"י הגרנ"ט השלם כתובות סי' לו. ועי' ש"ש ש"ב סוף פ"ב ואב"מ סי' ו ס"ק ה ושערי תורה ח"א כלל יח פרט ב אות ו. ועיין מנחת אלעזר ח"ג סי' ל, לצד זה.

⁵⁰ תשובות חרשות לרע"א אהע"ז סוס"י ו בדעת הראנ"ח ח"ב סי' לו, או"ש יבום פ"ג ה"א ד"ה היוצא; קוה"ע סי' מא אות ד.

הלכות הדרה היומית

מסכת קידושין

אין אדם נאמן מדין יכיר אלא על בנו אך לא על בני בניו, לפיכך מת הבן והניח בנים, ואמר האב שאין אלו נכדיו⁵¹ לפי שאביהם לא היה בנו, אינו נאמן עליהם לענין שלא יירשוהו⁵², וכל שאין דבריו לגבי בנו ממש, אינו נאמן.

וכן י"א שאינו נאמן לומר על הבן שמת שהוא בכור, כדי שיטלו בניו את חלק בכורתו⁵³, שמהפסוק שנלמד ממנו נאמנות האב: לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר, כי את הבכר בן השנואה יכיר וגו', משמע דוקא בזמן שהבן חי, ש"על פניו" בחייו משמע⁵⁴. וי"א⁵⁵ שאף לאחר מיתת הבן נאמן לומר שהוא בכור, כדי שיטלו בניו פי שנים. אב שהספיד את בנו⁵⁶ וקראו – בני בכורי, נאמן עליו שהוא הבכור, אף על פי שהוא לאחר מיתת הבן⁵⁷.

אפילו לא היו דברי האב אלא דרך שיחה⁵⁸, נחשב זה כיכיר והרי זה נוטל פי שנים על פיו, אף על פי שלא נתכוין לומר כן כדי שיירש הבן אלא אמר כמסיח לפי תומו, שאינו מתכוין היו עדים מאחורי הגדר ששמעו שאמר האב לבנו "אתה הבכור", יש שכתבו⁵⁹ שאין דנים אותו כבכור, ש"יכירנו לאחרים" משמעותו שאומר כן לאחרים, ולא כשאומר לבן בינו לבין עצמו.

האם אינה נאמנת להעיד על בנה שהוא הבכור בתורת יכיר⁶⁰, שהאמור "יכיר" על האב נאמר ולא על האם. וכן לענין פסול הבן, שהאב נאמן בתורת יכיר, האם אינה נאמנת⁶¹, שלא האמינה התורה אלא לאב.

⁵¹ רמ"א בשו"ע חו"מ רע"ב

⁵² שאף על פי שנאמן לומר על המוחזק כבנו שאינו בנו גם כשיש לבן בנים, הרי זה לפי שהבן קיים – והוא נאמן עליו אף לענין שאם ימות לפני האב, לא יירשו בניו את האב – מה שאין כן לאחר מיתת הבן, שלא האמינתו התורה על בני בניו, כדרך שלא האמינתו על אחיו ושאר יורשיו.

⁵³ שו"ת מהרי"ט החדשות סי' כו, הובא במל"מ נחלות פ"ב הי"ד ובשעה"מ שם פ"ג.

⁵⁴ העמק שאלה שאילתא מאות י.

⁵⁵ תומים סי' ס"א ס"ק א

⁵⁶ שו"ת מהרי"ק שורש קמה, והובא בב"י חו"מ רע"ב, רמ"א בשו"ע שם יג.

⁵⁷ שאף לסוברים שאינו נאמן לאחר מיתתו, דוקא כשנתכוין האב לומר שהוא בכור כדי שיטול פי שנים, לא האמינתו התורה אלא בחייו הבן ולא לאחר מיתתו, שאפשר שהוא משקר כדי שיטלו בני בניו פי שנים, אבל כל שאינו מתכוין לענין חלק בכורה, כגון שמזכירו בהספידו, שאין לנו לחשוש שמא הוא משקר, דיבורו חשוב כעדים, ונאמן הוא אף על פי שמת הבן. עיין מל"מ שם ובתי כהונה בית ועד סי' ו תשובת מהר"י הלוי, והסכים כן ברע"א לשו"ע חו"מ רע"ב יג, ועי' קצוה"ח סי' רע"ב ס"ק ג, שהק' מרמ"א שהביא ממ"מ שאינו נאמן לאחר מיתתו לומר שאינו בני, (ותי' שדברי מהרי"ק משום מינו, וצ"ב של"ש מינו כשאומר בדרך הספד, וכמש"כ בשעה"מ שם).

⁵⁸ יד רמה ב"ב פ"ח סי' קג. ועי' תשב"ץ ח"א סי' נח שו"ת מהרי"ק שורש קמה; הגר"א חו"מ סי' רע"ב ס"ק ח. ועיין קצוה"ח סי' רפד ס"ק א

⁵⁹ שו"ת זית רענן ח"ב סי' ע"ב: אפטר, ונדיב לב חו"מ סי' נח, ועי"ש שמטעם זה אין מכתב מועיל

⁶⁰ ורמב"ם נחלות פ"ב הי"ד ושו"ע חו"מ רע"ב יב, שאינה נאמנת אלא בתוך שבעה לליתור

⁶¹ רמב"ם אסו"ב פט"ו הי"ט, ועי"ש הי"ד ומ"מ שם הי"ב, שו"ע אהע"ז ד כט.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ה. וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן

גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן

עוד התבאר שם שהאב⁶² שאמר על העובר שאינו ממנו או שאמר על אחד מבניו שאינו בנו⁶³, נאמן לפוסלו והוא ממזר ודאי, דכתיב יכיר יכירנו לאחרים. ואף על בתו נאמן האב לומר שהיא ממזרת⁶⁴, אף על פי שהפרשה מדברת בבן. שאין סברא לחלק בין בת לבן.

וכן נאמן לומר שבנו בן גרושה או חלוצה הוא ופסול לכהונה. אולם י"א⁶⁵ שאין הדברים אמורים אלא כשהוא אומר שלא ידע שאשתו היתה אסורה עליו, אבל אם לא אמר כן אינו נאמן, שכיון שלפי דבריו רשע הוא, אין עדות לרשע, וי"א⁶⁶ שלפי שנמצא שאומר על עצמו שעבר איסור, ואין אדם משים עצמו רשע, אינו נאמן אלא שאם הוא רוצה לעשות תשובה וכוונתו למנוע מאיסור, שלא יעבוד חלל על גבי מזבח, נאמן, שבאופן זה אדם משים עצמו רשע⁶⁷.

⁶² שו"ע ונו"כ אבהע"ז ד כט וכדעת הרמב"ם אסו"ב פט"ו הט"ז ואילך; יד רמב"ב פ"ח אות קיד; תוס' רי"ד קידושין עה א ועה ב, (ועי' פסקי רי"ד שם), וכ"כ בב"ב קכח ב בשם ר"י, ודחה ועיין שו"ת הראנ"ח ח"א סי' מה, החינוך מצוה ת; רא"ש כתובות פ"א סי' כט; מאירי קידושין עה ב; ריטב"א יבמות סט ב, והובא בני"ש שם; ריב"ש סי' מא.

⁶³ אולם דבר זה במחלוקת ראשונים הוא שנוי שדעת הרי"ד בספר המכריע סי' סד ובתשובותיו סי' צב ובתוספותיו ב"ב קכח ב, שאינה אלא כשאף לפי דבריו בנו הוא, כגון שאומר שנולד לו מאשה שהיתה אסורה עליו באיסור כרת, אבל אם הוא אומר שאשתו זינתה עם אדם אחר ואינו בנו, אינו נאמן, שדוקא על בנו האמינתו תורה ולא על מי שאינו ב וכ"כ בד' רש"י קידושין עה ב, שפירש האומר בני זה ממזר כו' שנולד לו מחייבי כריתות, (אבל עי"ש ברש"י ד"ה ואפילו, שאינו מן הבעל אלא מאיש אחר, ועי' שו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' עו ד"ה השלישי), וכ"כ באמרי משה סי' יא בד' התוס' כתובות יד א ד"ה חדא פסקי ריא"ז קידושין שם, והובא בשו"ג שם ומשם בד"מ סי' ד אות יא, ועי' פסקי ריא"ז ב"ב פ"ח הלכה ג אות יד, ועי' שו"ת אסו"ב פט"ו הי"ג, בד' ריא"ז כתובות סוף"א; ועיין בעצי ארוזים סי' ד ס"ק נ ושו"ת רע"א ח"א סי' קי ד"ה אמנם וסי' קכח ד"ה ואפשר ושו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' יג, בדעת רבינו אליהו ועי' הגר"א חו"מ רעז ס"ק ד, שמשמע שר"ל שד' הרמב"ם כר' אליהו, והרמב"ם סובר שנאמן לומר אינו בני, עי' להלן. ועי' תשב"ץ ח"ב סי' יט ואב"מ שם וערך שי' סי' ד סכ"ו. ועי' רי"ד שם ושם, שמשמע שאם אף היא מודה שאינו בנו, נאמנים, וצ"ב.

⁶⁴ תשב"ץ ח"ג סי' קב וסי' רעב; עי' ד"מ אהע"ז סי' ד בשם המהר"ם מריזבורג; פרישה אהע"ז סי' ח אות יא ובב"ש שם ס"ק מו, ובשו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' עו ד"ה אבל. ועי' חו"א אהע"ז סי' ז ס"ק ז.

⁶⁵ רי"ד בסוגיין וכוזכר שי"א שאין ברשע דין יכיר

⁶⁶ פסקי רי"ד יבמות מז א; פסקי ריא"ז קידושין פ"ד ה"א אות יד וטו, והובא בש"ג שם עה ב; תוס' הרא"ש קידושין עד א; דעה א' בריטב"א ב"ב קכו ב; מאירי יבמות שם בשם י"מ; נ"י ב"ב שם, ועיין חו"י סי' צג

⁶⁷ שו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' שה

הלכות הדרה היומי

מסכת קידושין

ויש חולקים⁶⁸ וסוברים שנאמן אף כשאומר שבא עליה במוזד, שהתורה האמינתו לאב להעיד על בנו, וגזירת הכתוב היא להאמינו אף כשהוא משים עצמו רשע, ומאמינים לאב על פסול הבן אף על פי שאין מאמינים לו שהוא רשע, שפלגין דבורא כלומר שאנו מחלקים דבריו.

במה דברים אמורים שאין בנים לבן, אבל אם יש לו בנים לבן אינו נאמן אפילו על הבן⁶⁹, שלא האמינה התורה לאב אלא על בנו דכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר ולא על בן בנו, וכיון שלא יוכל לפסול בן בנו גם בנו נשאר בחזקת כשרות כשיש לו בנים, שלא האמינתו תורה על בנו אלא כשאין לו בנים.

ואם אחר שאמר האב על בנו שאינו ממנו, אמרה האשה אמת הוא שאינו ממנו אבל נתעברתי מגוי או מעבד, הולד כשר, שאין הבעל יכול להכחישו בזה והבן נשאר בחזקתו.

אם הוחזק בכשרות על פי אביו שאמר שהוא בנו ועל ידי כך החזיקוהו הבריות לבנו, לא יוכל אחר כך לפוסלו שהרי הודה כבר שהוא בנו.

ונאמנות האב היא כשהוא בחזקת שהוא אביו כגון באשתו נשואה, אבל פנויה שנתעברה ואמר בן של פלוני זה הוא והוא אומר שאינו בנו אלא שמממזר נתעברה אינו נאמן לפוסלו, והיא נאמנת עליו להכשירו.

ואב שאמר על בנו שהוא ממזר ואחר כך חוזר בו ונתן אמתלא לדבריו למה דבר כן בתחלה, נאמן.

כיון שהאמינה⁷⁰ תורה לפסול בנו כל שכן שנאמן להכשירו במקום שצריך לכך אולם אינו נאמן נגד עדים, או לסתור דברי עצמו בלא אמתלא.

כהן שאמר שבנו זה חלל, לפי שהוא מאמין לאשתו שאמרה לו שהיא זונה ואסורה עליו, והוא עצמו אינו יודע, י"א⁷¹ שמקבלים את דבריו ונאמן על זה בתורת יכיר. ויש סוברים⁷² שאין דין יכיר אלא כשהוא עצמו יודע, כדין עדות.

⁶⁸ מאירי יבמות מז א וקידושין שם; דעה ב' בריטב"א ב"ב שם.

⁶⁹ ואם כפי עדותו נוגע הפסול לכל בנים ולמקצת בנים יש להם בנים אינו נאמן אף לגבי אותן שאין להם בנים. פ"ת שם ל"ט מרע"א

⁷⁰ עיין נמוק"י במות כג ב' מדפי הרי"ף (שורה 11 מתחילת הרחבות) וז"ל "והיכא שטוען הבעל והיא מכחישתו י"א שהוולד ספק ממזר וכו' וי"א וכו' הוא נאמן להכשירו דכיוון שהאמינתו תורה לפסול כ"ש שנאמן להכשיר ועו' וכתב הריטב"א דטעם דמסתברא הוא"

⁷¹ ב"ש סי' ו ס"ק כז; אב"מ שם ס"ק ה' וש"ש ש"ב פ"ב; מקור ברוך סי' מ, ע"פ ירושלמי כתובות פ"ב ה"י. וכ"מ בתשב"ץ ח"ב סי' צא, ועי' שו"ת רש"א אהע"ז סי' ט.

⁷² בית מאיר אהע"ז סי' ו סי"ג; צ"צ (ליובאוויץ) אהע"ז סי' יד אות ט; משיב דבר ח"ג סי' ה, שכשסומך על אחר אין זו הכרה לאחרים. ועי' אמרי משה סי' יא אות ו.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

פנויה שילדה וטוענת שנתעברה מפלוני, שחוששים לדבריה והולד אסור בקרובותיו, אם אותו הפלוני אומר שאין זה בנו, כתבו ראשונים שהוא נאמן על כך מדין יכיר, והולד מותר בקרובותיו, שכשם שנאמן בולד של אשתו לומר שאין זה בנו⁷³.

ו. שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת...

מאיש פלוני וכהן... חדא להכשיר בה וחדא להכשיר

בנתה

כבר התבאר במסכת כתובות דף יג. – יד: שפנויה⁷⁴ שראוה שנבעלה לאחד והלך לו הבעל, ואמרו לה מי הוא זה שבא עליך ואמרה אדם כשר הוא, הרי זו נאמנת, ולא עוד אלא אפילו ראוה מעוברת ואמרו לה ממי את מעוברת ואמרה מאדם כשר, הרי זו נאמנת ותהיה היא ובתה מותרת לכהן, שסומכים על דיבורה, הואיל ורוב העולם כשרים אצלה, וגם אם אין רוב העולם כשרים אצלה לכהונה, בדיעבד שנשאת לכהן סומכים על דיבורה ולא תצא.

במה דברים אמורים להכשיר אותה ואת בנה ובתה בדיעבד שנשאת, או להחשיבם כישראל כשר, אך להתירה, ואת בתה לכתחילה להתחתן עם כהן⁷⁵, עשו חכמים מעלה ביוחסין ואינה נאמנת להנשא לכתחילה אלא אם אומרת לכשר נבעלתי⁷⁶, וכשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים, או אכסניא, או מלון שבדרך שהכל עוברים שם, ואינה בתוך העיר, שאז אם היו רוב העוברים שם כשרים, ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה גם כן כשרים, שיש כאן תרי רובא⁷⁷ – שתי רוב, כשרה היא לכהונה.

⁷³ שו"ת הריב"ש סי' מא ומב ותשב"ץ ח"ב סי' יט ותרוה"ד סי' רסו; דבר שמואל סי' שנה; שו"ת נובי"ת אהע"ז סי' מ; ערך שי אהע"ז סי' ד. אולם עיין בית מאיר אהע"ז סי' ד סוף סכ"ו שחולק על זה.

⁷⁴ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ו יז

⁷⁵ שו"ע ונו"כ שם ו יז

⁷⁶ ויש בדין זה ג' שיטות שיטה ראשונה דעת הב"י בדעת הרמב"ם דבעי' תרי רובי ואמירת ברי. ב"ש לא

⁷⁷ וה"ה בשני חזקות באר היטב שם לא ממשפטי שמואל סי' קי"ד

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וי"א שאם יש תרי רובא אפילו אם אינה אומרת כלום תנשא לכתחילה⁷⁸.
וי"א⁷⁹ שאם אומרת ברי לכשר נבעלתי מועיל אפילו רוב אחד. וי"א⁸⁰ שבכל מקרה מועיל רוב אחד. והיא דיעה יחידאה ולא קיי"ל כן⁸¹.

אבל אם היו רוב העוברים פוסלים אותה כגון שהם גוים או חללים וממזרים וכדומה, אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו כשרים, או שהיו רוב אנשי המקום פסולים, אף על פי שרוב העוברים שם כשרים, חוששין לה ואינה נאמרת ונאמר, למי שפוסל אותה נבעלה, ולא תנשא לכהן לכתחילה.

אם נשאת בדיעבד ואמרה לכשר נבעלתי אפילו אם רוב פסולים לא תצא⁸².
ואם לא אמרה, אפילו רוב כשרים תצא⁸³. ואם יש שתי רוב לא תצא⁸⁴.

להכשיר את בתה לכהונה, דינה כדיעבד⁸⁵. ולפיכך אם אמרה לכשר נבעלתי אפילו ברוב פסולים אפילו רוב ממזרים, כשרה, כגון בפנויה שהרתה לזנונים ונשאת לאיש וילדה בת ובעלה היה מחזיק אותו לבתו בכל עניינים וכשגדלה שדכו אותה לכהן. מותר לו.

ואם אינה בפנינו לבודקה או שהיא שוטה, דבר תורה כשר⁸⁶, שהולכים אחרי רובא דעלמא שהם כשרים אצלה, אבל חכמים עשאוהו לספק ממזר מדרבנן⁸⁷ שמא לפסול

⁷⁸ מ"מ בדעת הרמב"ם כמ"ש ב"ש שם.

⁷⁹ שיטת השניה והיא שיטת הרמב"ן והרשב"א והר"ן וכן הוא לפי הרא"ש והמור וכן הוא לתירץ הראשון של תוס'. ב"ש שם והיא השיטה היותר נכונה שכך משמעות הסוגיא. ביאור הגר"א שם נב, אולם בב"ש שם לד כתב שיש לחוש לדעת הרמב"ם דבעי' תמיד תרי רובי לכתחילה.

⁸⁰ שיטת שלישיית והיא דעת בעל המאור שאפילו כשאינה אומרת לכשר נבעלתי סגי רוב א' ומותרת אפילו לכתחילה והיינו דס"ל כפי' רש"י דסוגיא אתיא כר' יהושע אבל לר"ג די רוב א' אפילו כשאינה אומרת ברי. ב"ש שם

⁸¹ ערוך השולחן שם סעיף לה

⁸² ב"ש שם לב

⁸³ זהו בין לרמב"ם ובין להרמב"ן והרשב"א והר"ן, כמבואר בב"ש שם. וכ"כ בביאור הגר"א שם נג

⁸⁴ לב"י בדעת הרמב"ם דלמ"מ אפילו לכתחילה תנשא כנ"ל.

⁸⁵ ב"ש שם. ועיי' בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' צ"א וכתב דלכאורה טעמו בזה דאם באת להחמיר שלא להאמין לדבריה ממילא תצטרך לפסלה מקהל כדין שתוקי שלא נבדקה האם וזה הוי דיעבד. אף דאפשר דאסורה לכהונה וכשיר' לקהל כגון דזינתה עם ערבי מ"מ לא פלגינן דבור' להאמינה לחצאין ומה דהיא לא תנשא לכהן ולא אמרינן כיון דמאמינים לדבריה לגבי בתה ממילא גם היא כשרה לכהונ' צ"ל דלגבי תרי גופי פלגינן דבורה. אולם עיי' ט"ז ס"ק טו שם"ל שדין הבת כדין האם שאסורה להנשא לכהן לכתחילה ואינה מותרת אלא להנשא לישראל.

⁸⁶ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ד כו

⁸⁷ ודוקא בפנויה הולד הוא ספק ממזר, אבל אשה שזינתה תחת בעלה אפילו היא אומרת של פלוני הוא וממזר הוא, אין חוששין לדבריה, שתולין רוב בעילות בבעלה וכשר הוא, ומותר בקרובי אותו פלוני שאומרת עליו שממנו נתעברה.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

נבעלה, ואסור בממזרת ודאי ובישראלית⁸⁸. אבל אם אין ממזרים בעיר⁸⁹, או שידוע שהבועל הא אצלה ואין חשש שהלכה אליו⁹⁰, הולד כשר⁹¹. וכן בתרי רובי הולד כשר.

במקום בו אין אפילו מיעוט פסולין אין צריך תרי רובי, לפיכך כשיש ליהודים שכונה בפני עצמם ואין דרך עכו"ם מפסיק הרי זה כעיר בפני עצמה, וכאלו לא היה דרים שם גוים ואם אין שם ממזרים או חללים או קרובי משפחתה שהם ערוה עליה⁹², וידוע שנבעלה שם⁹³ הרי היא כשרה לכהונה⁹⁴.

כשידוע עם מי זינתה אך יש חשש שאולי זינתה גם עם אחרי⁹⁵, מועיל רוב אחד להכשירה⁹⁶, וי"א⁹⁷ שכשרה אפילו ברוב פסולים.

כשבא אחד ומודה שהוא הבועל והוא כהן יכול לישא אותה אפילו ברוב פסולים⁹⁸.

אם נאנסה ואין ידוע מי האנס אפילו בתרי רובי והיא אומרת בברי לכשר נבעלתי י"א⁹⁹ שאסורה לכהונה, וי"א¹⁰⁰ שבתרי רובי כשרה, ולכו"ע אם נשאת לא תצא¹⁰¹.

אבל אם היו רוב העוברים פוסלים אותה כגון שהם גוים או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו כשרים, או שהיו רוב אנשי המקום פסולים, אף על פי שרוב העוברים שם כשרים חוששין לה, ונאמר למי שפוסל אותה נבעלה ולא תנשא לכהן לכתחלה, ואם נשאת אפילו אם רוב פסולים לא תצא¹⁰².

⁸⁸ ואפילו אם אומרת האם של פלוני הוא ואנו יודעין שאם היה מאותו פלוני שהיה ממזר ודאי, כגון שהוא ממזר או אחד מן העריות אצלה, אין זה הולד ודאי אלא ספק, דלא אשכחן שהאמינתה תורה את האם על בנה לומר שממזר הוא ולהתירו בממזרת, ואפילו אם אותו פלוני מודה שנבעלה לו אינו אלא ספק ממזר, דאמרין כשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר. שו"ע שם וב"ש לט
⁸⁹ שאז ליכא למיחש למידי שאף אם מכותי נתעברה הולד כשר ולמה אין חוששין שזינתה עם קרוביה שהולד מהם ממזר נ"ל משום דדבר שאינו מצוי הוא כלל לזנות עם הקרובים שמהם הולד ממזר. ערוך השולחן אבן העזר סימן ד סעיף לד
⁹⁰ שהרי בכה"ג חולכים אחרי הרוב שרק בהלכה היא אליהם הוי קבוע וכמחצה על מחצה. ערוה"ש שם
⁹¹ שכשהולד כשר לקהל כשר ג"כ לכהן וא"א לחלק ביניהם כגון אפילו ברוב ממזרים והיא אומרת לכשר נבעלתי כשר הולד אפילו לכהונה, מיהו אם היא גרושה או שייך בולד ג"כ תחילה ודיעבד כי שמא כהן בא עליה והולד חלל. ב"ש שם ו לא
⁹² בית מאיר שם
⁹³ ואם אין ידוע יש לחוש שהלכה למקום אחר. עיין בית מאיר שם.
⁹⁴ ב"ש שם ו לא
⁹⁵ כגון שראוה שנוהגת פריצות וחבה יתירה עם אחרים.
⁹⁶ ב"ש שם
⁹⁷ דגמ"ר שם קהלת יעקב (לבעל נתיה"מ) שם וראיתו דבהדיא תנן במשנה דאף לר"י דמחמיר ופוסל מ"מ קאמר עד שתביא ראיה לדבריו. מוכח בהדיא דכשמביאה ראיה שפלוני שנבעלה לו כשר היה אפילו לר"י כשר וכ"כ בספר הפלאה וזה פשוט מאד
⁹⁸ קהלת יעקב שם
⁹⁹ ב"ש שם
¹⁰⁰ קהלת יעקב שם ועיין בערוה"ש לו שלטור ודאי כשרה שהרי אין אנו צריכים לאמריתה בתרי רובי.
¹⁰¹ ב"ש שם
¹⁰² ב"ש שם לב

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ומכל מקום כיון שאומרת האם¹⁰³ של פלוני הוא והוא כשר, מאמינן לדבריה והולד כשר ואינו ממזר, ומותר בישראלית ואסור בממזרת. שכיון שמן התורה הוא כשר מאמינן לדבריה להכשירו, מכל מקום אין אנו מחזיקין אותו כבנו ודאי ליורשו אם אינו מודה שהוא בנו¹⁰⁴, אבל אם הוא מודה שהוא בנו אינו נאמן עליו ליבום אבל נאמן עליו ליורשו, שהתורה האמינתו לאב ליורשו.

ז. כל האסורין לבא בקהל... ודאן בודאן מותר ודאן

בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור ואלו הן

הספיקות שתוקי אסופי וכותי

כבר התבאר לעיל דף סט: שדין תורה¹⁰⁵ שספק ממזר¹⁰⁶ מותר לבוא בקהל שנאמר (דברים כג פסוק ג) לא יבא ממזר בקהל ה', ממזר ודאי¹⁰⁷ אסור לבוא בקהל ולא ספק, אבל חכמים¹⁰⁸ עשו מעלה ביוחסין ואסרו גם הספיקות לבוא בקהל, לפיכך ממזר ספק אסור לישא בת ישראל.

¹⁰³ שהרי אם שותקת כבר התבאר במסכת יבמות דף סט: משו"ע שם ד כו שפנוייה שנתעברה וילדה, אם אינה בפנינו לבדקה או שהיא שומה, דבר תורה כשר, שהולכים אחרי רובא דעלמא שהם כשרים אצלה, אבל חכמים עשוהו לספק ממזר מדרבנן שמא לפסול נבעלה, ואסור בממזרת ודאי ובישראלית. ורק אם אין ממזרים בעיר, או שידוע שהבועל הא אצלה ואין חשש שהלכה אליו, הולד כשר.

¹⁰⁴ אבל חוששין לדבריה ואסור מדרבנן בקרובות אותו פלוני שהם עליו עריות. ואפילו היתה מיוחדת לו אינה נאמנת עליו להורישו, דכשם שהפקירה עצמה לזה כך הפקירה עצמה לגבי אחר, ואפילו עד אחד אינו נאמן עליו להורישו אם מכחישו, שאין מוציאין ממון על פי אחד

¹⁰⁵ שם הב"א וסעי' בד

¹⁰⁶ ואם יש רוב שהוא ממזר עיין בבית מאיר סעי' כו שהוכיח מהרשב"א בקידושין דף עג שרוב כודאי ואסור מן התורה כממזר ממש אמנם עיין בפני משה ס"ק לז שזה דוקא לרשב"א לשיטתו דס"ל דספק דאורייתא לחומרא מן התורה אבל לדעת הרמב"ם דספק דאורייתא לחומרא מדרבנן א"כ הא דאיצטריך קרא לממזר הוא להתירו גם בדאיתא רובא וכן עיין בישועות יעקב בארוך ס"ק יאועי"ש שכתב בשם השיטה מקובצת ב"מ דף ו דרוב אינו בירור גמור אלא שספק כה"ג התירה התורה וא"כ אע"ג דאיכא רוב עכ"פ עדיין ספק הוא והתורה התירתו וכן עיין בשב שבעתא ב' פט"ו אלא ששם מחלק בין רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן עיי"ש ועיין חת"ס אבה"ע ח"א סי' סו וביו"ד סי' רפו

¹⁰⁷ ועיין בפ"ת ס"ק כז שמה שהתירה תורה ספק ממזר בתורת ודאי התירתו דהיינו שאפילו לישא ישראלית וממזרת בבת אחת שהוא תרתי דסתרי התירתו תורה שכל שהוא ספק הו"ל כקהל בפני עצמו ולא חשיב קהל ועיין בשב שבעתא שמעתתא א פ"א ב

¹⁰⁸ ועיין במ"מ פט"ו דאיסורי ביאה הי"ב והכ"ו כתב דאסור מן התורה והביאו הב"ש ס"ק לט ותמה עליו טובא ועיין בשו"ת חתם סופר ח"ג (אה"ע א) ס"י שהביא דברי הריטב"א קידושין ע"ג ע"א וז"ל ונ"ל דההיא פלוגתא היא לאסור שתוקי (ספק ממזר) בממזרת ורובא סבר דאסור כיון דהוא ספק כישראל חשבי' ליה אבל להתיר שתוקי בישראל ס"ל דשרו דכישאל חשבי' ליה והך דרשא דספק ממזר יבוא אית ליה לרבא אבל שיבוא ממזר בקהל ספק לית ליה וכישאל גמור חשבי' ליה לכל מילי עכ"ל והנה הרמב"ם ס"ל ספק דאורייתא לקולא וכו' והקשה מהרי"ט בחי"ד סי' א' וסי' ב' א"כ למה לי קרא להתיר ס' ממזר ותי' לומר דמותר בודאי ולא מספק ונ"מ דמותר לישא ב' נשים א' ישראלית וא' ממזרת ע"ש. ומקשי' א"כ תרי קראי למה לי לס' ממזר ולס' קהל הלא מחד מוכח בן ולריטב"א הנ"ל לק"מ דאי מחד קרא הא"ר רחמנא עבד ס' ממזר כישראל גמור ואסור

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואסור לספק¹⁰⁹ לישא ממזרת, ואפילו ממזרת מספק, אסורה לו כגון שתוקי לאסופית, או אפילו שתוקי בשתוקית, ואסופי לאסופית, שמא אחד מהן אינו ממזר והשני ממזר ודאי, ואם נשאו לא יקיימו אלא יוציאו בגט והולד ספק כאבותיו.

ואין לספיקות אלו תקנה אלא שישאו מן הגרים,¹¹⁰ והולד הולך אחר הפגום כיצד, שתוקי או אסופי שנשאו גיורת או משוחררת, או גר ומשוחרר שנשאו שתוקית או אסופית, הולד שתוקי או אסופי וממזר של דבריהם מותר לישא ממזרת של דבריהם.

שלשה ממזרים הם¹¹¹: ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר מדברי סופרים, אי זהו ממזר ודאי, זה שבא מן הערוה הודאית שהתבאר לעיל דף סו;

ממזר ספק זה שבא מספק ערוה, כגון הבא על האשה שנתקדשה ספק קידושין או נתגרשה ספק גירושין,

כיוצא בהן ממזר מדברי סופרים, כגון האשה ששמעה שמת בעלה ונשאת, והרי בעלה קיים, ובא בעלה הראשון עליה, והיא תחת השני, הרי הבן ממזר מדברי סופרים.

י"א¹¹² שממזר נושא ממזרת אפילו לכתחילה. וי"א¹¹³ שלא ישא לכתחילה כדי שלא להרבות ממזרים בישראל.

פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה מהו העובר הזה או הילוד הזה, אם אמרה בן כשר הוא¹¹⁴ ולישראל נבעלתי הרי זו נאמנת והבן כשר, ואף ע"פ שרוב העיר שזנתה בה פסולים¹¹⁵.

בממזרת ולוקי' עליו כדס"ל לרבא באמת קמ"ל דס' קהל יבוא דס' ממזר הוה כבד' בפ"ע וכנר שמותר בישראל' ובממזרת והיינו למאן דאית לי' ב' דרשות ס' ממזר וס' קהל אמנם רבא לית לי' באמת אלא חד דרשא וכישראל גמור משוי' לי' ומשו"ה האם נאמנת לשוי' כשר ולא ממזר' ועיין בית מאיר ועצי ארזים ס"ק לט שאפשר שדעת המ"מ כדעת הריטב"א הנ"ל

¹⁰⁹ שם הכ"ב והכ"ג והל"ג שו"ע שם סעי' כד וסעי' לו ועצי ארזים ס"ק סז

¹¹⁰ אבל על שפחה אסור לו לבוא לא מיבעי לדעות ששפחה אסורה לישראל מן התורה וא"כ אסורה לו מספק אלא אף לדעות שמותרת מן התורה במעלת יוחסין מחמירים ודעת הרדב"ז ח"א ס' קפח שספק מותר בשפחה (פתחי תשובה שם ס"ק כד)

¹¹¹ רמב"ם שם פרק טו ה"י ושם סעי' כד

¹¹² פני משה ס"ק שם כד

¹¹³ עיין באוצר הפוסקים שם ס"ק צג שכן משמע בירושלמי יבמות פ"ח

¹¹⁴ ואם אמרה שפסול הוא אם אין רוב העיר פסולים אינה נאמנת ואם רוב העיר פסולים נאמנת רק לעשותו ספק אבל לא לעשותו ממזר ודאי (עיין ב"ש שם ס"ק לט)

¹¹⁵ שם הי"א

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואם לא נבדקה אמו עד שמתה¹¹⁶, או שהיתה חרשת, או אלמת, או שוטה, ויש בעיר ממזר, או או אדם שהוא ערוה עליה¹¹⁷, או שאמרה לפלוני הממזר נבעלתי, אפילו אותו פלוני מודה שהוא ממנו, הרי זה הילוד ספק ממזר¹¹⁸, כשם שזינתה עם זה שהודה לה, כך זינתה עם אחר, וזה הוא הנקרא שתוקי שמכיר את אמו, ואינו מכיר את אביו ודאי. אבל אם אותו פלוני כשר הולד כשר.

וכן הבין¹¹⁹ הנמצא בשוק, וניכר שהושלך¹²⁰ לשם כדי שימות¹²¹, והוא הנקרא אסופי, והרי הוא ספק ממזר שאין אנו יודעים מה הוא.

דף עד:

ח. גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד

¹¹⁶ רמב"ם שם הי"ב שו"ע שם סעי' כו בית שמואל ס"ק מג

¹¹⁷ ואיירי שאינם בחזקת כשרות דאל"ה לא נתלה שהוא מהם (ב"ש שם) ואם היה שם רק אביה ואחיה עיין באוצר הפוסקים שם ס"ק צז אות ד ואכמ"ל

¹¹⁸ ועיין בפוסקים שהאריכו בחילוקי דינים באם יש מיעוט פסולים או רוב פסולים וכן באם הלכה היא לבית הבעל או שבא הוא אליה וכן אם העידו הפסולים שלא נבעלה מהם אם נאמנים וכן אם ידוע שמזנה אם כשרים רק יש חשש שמא זינתה אם פסולים ואין כאן המקום להאריך

¹¹⁹ שם הי"ג ושו"ע שם סעי' לא

¹²⁰ אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה, בין שיש הוכחה בגופו, כגון שהוא מהול או שאיבריו מתוקנים ומיושרים כמו שעושים לנערים, או שהוא משוח בשמן, או ששמו לו כחול בעיניו, או תלו לו קמיע, בין שיש הוכחה במקום, כגון שנמצא במקום שרבים מצויים שם או שתלוי במקום באילן שאין החיה מגעת שם והיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך, או בצידי רשות הרבים, אין בו משום אסופי, כיון שחוששין עליו לשומרו, ולא הושלך שם אלא משום רעבון (שו"ע שם)

¹²¹ ועיין בנוב"י קמא אבהע"ז סי' ז שהקשה "והנה לכאורה הדבר תמוה דהרי כגוף דין איסור לבוא בקהל אין חילוק בין שתוקי לאסופי דשניהם אסורין לבוא בקהל. והנה כל אסופי מלבד שהוא אסופי הוא ג"כ שתוקי שהרי לא נבדקה אמו ולא אמרה ממי נתעברה וילדה ואטו משום דגם את אמו לא ידענו עדיף הוא בתמיה. וא"כ קשה טובא מה בכך דכל הני דלית בהו משום אסופי אכתי שתוקי הוא וכל שתוקי הוא אצל אמו והיא מגדלתו ומרחמת עליו וחסה על חייו ואטו בשביל זה מחזיקין אותו בכשרות הא ודאי ליתא וכל שלא העידה עליו אמו בפירוש שכשר הוא הרי הוא שתוקי וא"כ מאי רבותא של ולד הנמצא שרואין בו סימנים שאמו חסה על חייו אכתי הרי הוא שתוקי ומה לנו במה שאין בו משום אסופי דמה חומר יש באסופי יותר מבשתוקי" ועיי"ש שתירץ שבשתוקי כיון שעיקר הספק מתחיל מאמו אם נבעלה לאסור לה או לאו וא"כ צריכים לדון אם יש רוב כשרים או לאו ואם הלכה היא אל הבעל לא יועיל רוב כיון שיש כאן דין קבוע שהוא כמחצה על מחצה ולהכי אם לא תעיד בפנינו אם כשר הוא או לאו הוי ספק ממזר משא"כ באסופי כיון שאין דנים אלא על הולד אמרינן כל דפריש מרובא פריש רק אם ניכר שהושלך למיתה א"כ יש ריעותא לומר שהוא ינו מן הרוב אבל בלא"ה תלינן שהוא מהרוב עיי"ש ועיין בפני משה ס"ק לב שכתב שבשתוקי בעינן שאמו תעיד כיון שיש ריעותא במה שזינתה וא"כ צריכים לעדותה משא"כ אסופי שניכר שלא למיתה הושלך א"כ אדרבא מוכח שאינו ממזר ממה שהקפידו עליו ולהכי אין חוששין בו לפסול (ועיי"ש מה שתירץ על קושיית הנוב"י על סברא זו).

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כבר התבאר במסכת יבמות דף ס: שגיורת, בין שנתגיירה כשהיא מבט שלש שנים ומעלה, בין שנתגיירה כשהיא פחותה מבט שלש שנים ויום אחד, פסולה לכהונה¹²², הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה¹²³ ואסורה לכהן. ואם נשאה יוציא.

ט. איזהו ממזר ... כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו

כבר התבאר במסכת יבמות דף מט. שאיזהו ממזר¹²⁴, זה הבא מאחת מכל העריות בין מחייבי מיתות בית דין בין מחייבי כריתות, דכתיב (דברים כג פסוק א) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה פנים אביו וגו', וסמך ליה

¹²² ועיין כנסת הגדולה הגהות המור אות ב שקראים שחזרו לדת משה אסורים לכהן אבל בשו"ת הר"א מורח"י סי' נח כתב שמותרים שלא שייך שהם כלל גירות שישראלים גמורים הם אמנם עיין ברמ"א סף סי' ד שאסורים גם לישראלים משום ספק ממזרים.

¹²³ שו"ע אבהע"ז ו ה, וכדעת הרמב"ם איסורי ביאה פ"ח ה"ג, וכך היא דעת תוס' יבמות סא ע"א ד"ה אין, ועי' תוס' ע"ז לו ע"ב ד"ה משום; ודעת הרמב"ם שם; רשב"א יבמות ס ע"ב בדעת רש"י שם ד"ה כשרה, וכ"נ בדעת רש"י קדושין עה ע"א סוד"ה ר' שמעון, וכ"כ בדעתו בריטב"א קדושין שם ובמ"מ איסור"ב שם ה"ב, ועי' מנ"ח מצוה רסו שלא כ"כ בדעת רש"י. ועי' ירושלמי קדושין פ"ד ה"א גיורת כזונה היא אצל כהונה, ועי"ש ה"ו בפצוע דכא גיורת שהיא כזונה אצלו כו' והטעם לפי שזונה שהקפידה תורה בכהונה הוא שלא תהא פנומה כלל וכמש"כ במגיד משנה שם, ואסורה מפני שהיא באה מן העכו"ם שהם שטופי זימה וכמש"כ תוס' יבמות שם, וכל שנולדה בגיות חל עליה שם זונה, אף על פי שלא נבעלה והא שאיתא בקידושין שם לאסורה מפסוק דיחזקאל המובא לקמן בדעת הראב"ד הוא אסמכתא וכמש"כ תוס' יבמות שם. אך דעת הראב"ד בהשנות שם וז"ל שם "אינה משום זונה אלא משום דכתיב (יחזקאל פמ"ד פס' ב) בתולות מזרע בית ישראל והכי איתא בקידושין (עח ע"א)" וכן דעת הרשב"א יבמות שם והמאירי שם ס ע"ב וריטב"א קדושין שם. אבל גם לדבריהם האיסור הוא מן התורה וכמש"כ הראב"ד בהשנות שם פט"ז ה"ב. שעד יחזקאל היה בקבלה למשה מסיני ובא הוא ונילה לנו וכמבואר ברשב"א יבמות שם. (ועיין מנ"ח מצוה רסו אות א שכתב שלהראב"ד כל האיסור הוא מדברי קבלה וצ"ע). ועיין בירושלמי בכורים פ"א ה"ה וקדושין פ"ד ה"ו. שאיסור גיורת משום כי אם בתולה מעמיו יקח אשה, ולא גיורת ועיין בקרן אורה יבמות סא ע"א בדעת רש"י והראשונים שכתב לחלק שהפסול של בת שלש שנים היא משום זונה, ואפילו שלא נבעלה, שסתמן זונות הן, אבל פחותה מבט שלש שנים, שאינה ראויה לביאה, אין האיסור אלא מגזרת הכתוב של יחזקאל או מאיסור עשה של מעמיו ולא גיורת וכן עיין בערוך השלחן סי' ו סעי' כב בדעת רש"י ועיין ב"ש סי' ו ס"ק כ שר"ל בדעת רש"י יבמות סא ד"ה אלא ושם ב ד"ה אלא שדוקא כשנבעלה פסולה. ועיין מגן אברהם סי' קנג ס"ק מה.

¹²³ ועיין כנסת הגדולה הגהות המור אות ב שקראים שחזרו לדת משה אסורים לכהן אבל בשו"ת הר"א מורח"י סי' נח כתב שמותרים שלא שייך שהם כלל גירות שישראלים גמורים הם אמנם עיין ברמ"א סף סי' ד שאסורים גם לישראלים משום ספק ממזרים. אך עיין בראב"ד בהשנות שם; רשב"א ומאירי בסוגייתנו וריטב"א קדושין שם. שילפי' מיחזקאל ואינו משום זונה.

¹²⁴ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ד יג

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

(שם ג) לא יבא ממזר בקהל ה' וגו', וקיימא לן שולא יגלה כנף אביו בשומרת יבם של אביו שהיא ראוייה לאביו הכתוב מדבר, שהיא אשת אחי אביו שהוא בכלל הכרת שכל העריות הכתובים בפרשת אחרי מות וקדושים וחזר וכתבו במשנה תורה משום למסמך ליה לא יבא ממזר וגו', לאשמועינן שיש ממזר מחייבי בריתות וכל שכן מחייבי מיתות בית דין.

י. בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי ונתין חלל וממזר שבאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל [פסלזה]

נאמר בנשואי הכהנים בפרשת אמור (ויקרא כא פסוק ז) אשה זנה וחללה לא יקח, וכבר התבאר במסכת יבמות דף סז: – סח. שבת כהן שנבעלה לאסור לה¹²⁵ והוא מבן תשע שנים ויום אחד הואיל וביאתו ביאה נפסלה מן הכהונה, ואסורה מלאכול בתרומה מפני שנעשית זונה או חללה. אבל פחות מכאן אין ביאתו ביאה ואינו פוסל. וכן אם היתה בת ישראל ונבעלה לפסול לה מבן תשע, דינה כבת כהן.

אי זו היא זונה¹²⁶, כל שאינה בת ישראל, או בת כהן או בת ישראל שנבעלה¹²⁷ לאדם מגיל תשע שנים ויום אחד ומעלה שהיא אסורה לינשא לו איסור השוה לכל¹²⁸, הרי היא זונה. ואסורה לכהן ונפסלת מלאכות בתרומה.

לפיכך הנבעלת לאחד מאיסורי לאוין¹²⁹ השוין בכל ואינה מיוחדת בכהנים או מאיסורי עשה¹³⁰, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לעובר כוכבים ועבר, הואיל והיא אסורה לינשא לו הרי זו זונה. וכן יבמה

¹²⁵ שם יא

¹²⁶ רמב"ם איסורי ביאה יז, שו"ע אבהע"ז סי' ו סעי' ח

¹²⁷ עיין בספר האלף לך שלמה סי' לה שנסתפק ברחץ איש הפסול לה באמבטי ואח"כ רחצה שם אשה ונתעברה אם נפסלה לכהונה דכיון שאינה ביאה עיין חגיגה יד אינו פוסל גם בפסולי כהונה ועיי"ש

¹²⁸ עיין תו"ט יבמות פ"ו מ"ה וז"ל "כתב הר"ב כגון חייבי לאוין או חייבי עשה. פירוש חייבי עשה ג' הן מצרי ואדומי ראשון ושני דאיתין מכלל עשה. דדור שלישי יבא. וכן בעולה לכ"ג אתיא מכלל עשה דבבתוליה יקח ולא הבא מכלל עשה אבל הרמב"ם בפ"ח מה' א"ב ביאר שאין חייבי לאוין ועשה עושין זונה אלא השוים בכל" וכן בחינוך שם "לאפוקי אלמנה שנבעלה לכהן גדול או גרושה לכהן הדיוט, שאין איסור זה שוה בכל אדם ואינה נעשית זונה בכך"

¹²⁹ "מכאן אמרו עכו"ם או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי או פצוע דכא וכורות שפכה" (רמב"ם שם ה"ג) וכן עיין בשו"ת הרשב"א ח"א אלף רא שאפי' נבעלה לפצוע דכא וכורות שפכה נעשית זונה ונפסלה לתרומה

¹³⁰ "מצרי ואדומי ראשון ושני" (שם ברמב"ם)

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

שבא עליה זר, עשאה זונה. אבל הנבעלת לישראל משומד מותרת לכהונה¹³¹ וי"א¹³² שאין זונה אלא הנבעלת לעכו"ם או עבד או חייבי כריתות, אבל¹³³ הבא על חייבי עשה או על חייבי לאוין, אפילו חייבי לאוין דשאר, אינו לוקה משום זונה, חוץ מהבא על היבמה שלוקה אמנם איסור יש בכולם.

י"א¹³⁴ שבכלל זה בת כהן או ישראל שנבעלה לחלל, עשאה זונה וי"א¹³⁵ שאע"ג שפוסלה להנשא לכהן או מלאכול בתרומה, אם היתה בת כהן מ"מ לא נעשה זונה בביאה זו.

י"א¹³⁶ שכל שנפסלת בביאתו אפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה אסורה משום זונה. וי"א¹³⁷ שאינה נאסרת א"כ נבעלה.

כל¹³⁸ שאיסור ביאתה מדרבנן אינה נעשית זונה בביאתה, לפיכך הבא על אחת מהשניות וכיוצא בהן, כגון הבא על קרובת חלוצתו או על חלוצתו, לא עשה אותה זונה שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה.

¹³¹ שו"ת חתם סופר סי' צג, ועיין אבני מילואים סי' ז ס"ק יג שנסתפק בזה ועיין פרח מטה אהרן ח"ב סי' סג שפשיטא ליה נמי שמותרת ועיין מהר"ם שיק בתשובה סי' יד שאסורה משום גזירת חתנות דנשג"ז

¹³² השנת הראב"ד פ"ח ה"א שו"ע שם

¹³³ דעת התוס' והראב"ד והרא"ש והטור מובא בב"י שם ועיין בחלקת מחוקק ס"ק י שתמה למאי נ"מ כתב דעה זו בשו"ע כיון שממה נפשך אסורה וכל המחלוקת לענין מלקות ועיין בפני משה ס"ק יד דס"ל שלפי הבנת הב"י בדעה זו אין אפילו איסור

¹³⁴ רמב"ם שם פ"ח ה"א וז"ל החינוך שם "וכן נמי תקרא זונה כל שנבעלה לכהן חלל, ואע"פ שהיא מותרת להנשא לו, שאין היותה זונה תלוי בבעילה של איסור אלא בפנימה, ומפי השמועה למדנו שאינה פנומה אלא מאדם האסור לה שתנשא לו או מכהן חלל".

¹³⁵ וז"ל הראב"ד שם "ליתנהו להני כללי שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מעכו"ם ועבד שאין בהן קידושין מיהו כל הפסולים לבא בקהל אם באו עליה פסולה מן הכהונה ומן התרומה ואפילו חלל משום דכתיב ולא יחלל זרעו מה הוא מחלל אף זרעו מחלל אבל ללקות עליה משום זונה לא" עכ"ל ועיין במ"מ שם שכתב שדעת הראב"ד שחלל פוסלה לכהונה משום שעשאה חללה אבל אינה זונה כיון שאינה ביאת איסור ועי"ש במשנה למלך באריכות וכתב שבשאר חייבי לאוין לראב"ד נפסלה לכהונה מדכתיב כי תהיה לאיש זר דכיון שנבעלה לזר לה פסלה ולא משום זונה או חללה ועיין בעצי ארזים ס"ק טו שהעלה שדעת הראב"ד שחלל אינו פוסל לכהונה מדאורייתא ושכן דעת הטור ואינו אלא פסול מדרבנן אמנם בבית משה ס"ק ז הוכיח שאף לדעת הראב"ד ביאת חלל פוסל מן התורה ועיין תו"ט יבמות פ"ו מ"ה וז"ל למסקנא "ואני אומר שאפשר שמפרשים הברייתא דפסולה לא מטעם זנות ולא מטעם חללה אלא מטעם גזירת הכתוב ובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו' כלומר שיש זרות בביאתו וכל איסורי לאוין זרים הם בביאתן. וגם החלל קרוי זר כיון שנעשה זרות ע"י ביאתו בזרע שיבא ממנו וזוהי הפסול לה כלומר שיש צד פסול כמו שזכרנו".

¹³⁶ שער המלך פ"י מאישות חופת חתנים סעי' ה ועיין מנחת חינוך מצוה רסז דכתב כשער המלך שאע"ג שבקידושין להודר לא תאסר אבל כיון שנכנסה לחופה הרי בחזקת שנבעלה אע"ג שעדיין היא בתולה ואסורה¹³⁷ דכיון שברמב"ם פ"ח מאיסורי ביאה ה"ד כתב דזונה תלויה בפגם א"כ אין פגם בלא ביאה. ערוך השולחן שם סעי' כג

¹³⁸ רמב"ם שם פ"ח ה"ד

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וכן ספק ממזר שבא על הפנויה כיון שמותר בקהל מדאורייתא¹³⁹ לא עשאה זונה.
וי"א¹⁴⁰ שעשאה זונה.

¹³⁹ ואע"ג שספק זונה אסורה מן התורה הבא מעיקרא לא נעשית זונה כיון שהוא מותר בתורת ודאי מדאורייתא לבוא בקהל ואם נבעלה לאחר שהוא ספק משאר פסולי קהל תלוי במחלוקת אם התורה התירתם או לאו מנחת חינוך מצוה רסו אות ז'
¹⁴⁰ שער המלך ברמב"ם שם ה"ג והוכיח מהא שנתין הבא על האשה עשאה זונה אע"ג שאין איסורו אלא דרבנן וע"כ צריך לחלק שמה שנאסר משום סייג וגדר אינו פוסל בביאתו אבל מה שנאסר משום פסול עשאוהו רבנן כפסול דאורייתא